

The COVID–19 Pandemic, Modern Rationality, and the Rethinking of the World Order

Mojtaba Abdkhodaei*

Associate Professor, Department of
International Relations, Allameh Tabataba'i
University, Tehran, Iran

Received: 03/Feb/2025

Introduction

The world's unpreparedness in managing the COVID–19 pandemic can be analyzed on two levels. The micro level concerns the weaknesses in state governance in responding to widespread human phenomena and crises. The macro level stems from the world order, the structure of the international system, and its procedures. At the macro level, crisis management has faced three key challenges: distrust, discrimination and injustice, and irresponsibility on the part of great powers. However, during a global crisis like the COVID–19 pandemic—which demanded integrated international cooperation, collaboration, and participation—the behavior of great powers—driven by profiteering and the desire to expand their sphere of

Accepted: 02/June/2025

ISSN:2345-6140

eISSN:2476-6208

* Corresponding Author: heshmat.falahat50@atu.ac.ir

How to Cite: Abdkhodaei, M., (2026), "The COVID–19 Pandemic, Modern Rationality, and the Rethinking of the World Order", *Political Strategic Studies*, Vol. 28, No. 56, 283-321.

Doi: [10.22054/QPSS.2025.84120.3566](https://doi.org/10.22054/QPSS.2025.84120.3566).

influence—posed a significant challenge to humanity. These challenges included the instrumentalization of the crisis for power balancing and the containment of rivals, imposition of profit-driven economic policies, obstruction of international medical organizations' efforts, and most disgracefully, the use of the crisis to intensify economic sanctions against oppressed and innocent nations struggling for survival.

Today, humanity faces the question of whether the current order and leadership of the international system by ambitious world powers can truly create a safer world. Was the decision made at the Dumbarton Oaks Conference, the Yalta Conference, and ultimately the San Francisco Conference wise enough to entrust global security to the great powers? How far can the current international system and global order—centered on great powers—carry the burden of humanity's responsibility in the face of global crises? These questions raise several related issues concerning the challenges the state-based Westphalian order has created for the responsibilities individuals and nations owe to others. It also concerns how the political and economic foundations established after World War II—along with the harmful consequences of the liberal, U.S.-led order—have entangled human beings in natural and man-made disasters, profiteering, and the sacrifice of people's well-being for the benefit of a few, rather than promoting values such as devotion and self-sacrifice. Furthermore, there is the question of the role the secular nature of the current global order has played in generating such destructive effects.

The present study is based on the hypothesis that over the past four decades the current international order has been founded on two main pillars: the state-based Westphalian order and liberal capitalism. This order has been constituted based on modern rationality and intellectual paradigms such as secularism. It is detached from the sacred as it has developed around the centrality of egotism and profiteering. It is also

the product of an international structure whose material, institutional, and paradigmatic dimensions are to guarantee the interests of great powers and ultimately maintain a balance of power among them. As a result, the security and structure of the system of great powers are sustained through distrust, discrimination, injustice, and modern forms of profiteering. In this sense, the system is fundamentally unable to make decisions or act according to human criteria in the management of widespread human crises such as public security and human justice. Therefore, there is the need to establish a new world order based on the foundations and models that reflect human values, human responsibility, and opposition to material profiteering.

Literature Review

Numerous research efforts have examined the transformations of the post-COVID era, framing the pandemic as a historical turning point in the global order with implications for economic, public health, and political developments. The existing literature also includes critical and postcolonial perspectives about the discriminatory dynamics and power relations embedded in the management of COVID–19. What distinguishes the present study is its macro-level analysis through the lens of international politics, with particular attention to how the power structure of the international system shapes discriminatory patterns in crisis governance. It also emphasizes the role of modern rationality—and its detachment from the sacred—in shaping the foundations and deficiencies of the current global order. The current inquiry transcends conventional critical paradigms and highlights the need to rethink the foundational concepts within a post-secular order.

Materials and Methods

This study used an analytical–explanatory method and adopted an eclectic theoretical framework for understanding the international system and crisis management.

Results and Discussion

Any desirable order depends on the realization of four fundamental principles. The first is the priority of general human interests over ethnic, racial, and territorial interests. The foundation of international order must be constituted in relation to the sacred and grounded in a divine system of meaning. Such a system encompasses the entire existential dimension of actors and pursues an end that can liberate the existential life and identity of units from the constraints of egotistic aims and desires associated with instincts, habits, attachments, and environmental factors. It links human existence and identity to two essential elements of collective life—that is, awareness and responsibility—and seeks meaning for being and living beyond the self. In this perspective, meaning is found in choices that transcend the centrality of the self (whether individual or collective), such as ethnicity, race, or nation. In other words, it frees human beings from the constraints of self-centeredness and profiteering and directs attention toward the higher and enduring purposes of existence. Consequently, the need for a critical rethinking of the relationship between ethics and foreign policy becomes increasingly urgent.

The second is the transformation in the concept of politics. In the conventional approach to international politics, the management of human crises has been treated primarily within the literature of low politics; however, it has increasingly been shaped by the issues, subjects, and logic of high politics. High politics is associated with questions of military power, strategy, and the interests of great

powers. As a result, within such a system, the dominant approach to crisis policy and crisis management is not oriented toward resolving the crisis itself, but rather toward exploiting the crisis to secure the interests of great powers. The third important principle concerns the transformation in the concept of security. The COVID–19 pandemic was declared a threat to humanity by international institutions, indicating that the hierarchy of global security threats is changing rapidly. The fourth principle is about the transformation in the status of international cooperation and participation. Any plan to restore the international system requires the adoption of an appropriate strategy to strengthen international cooperation.

The four principles above call for a rethinking of the establishment of appropriate medical regimes, a humanitarian global trade system, and a just international politics. Achieving these goals depends primarily on reconnecting politics with the sacred, de-secularizing global decision-making, and working toward the formation of a new world order. It seems the time has come for religious leaders to move beyond merely criticizing U.S. liberal policies in the management of international politics and to challenge the foundational principles of the U.S. liberal system shaped by structural patterns of oppression and discrimination.

Conclusion

The study critically examined the complex challenges of managing the COVID–19 pandemic. Then, it analyzed the structure of the contemporary international order and explored the roots of its ineffectiveness in responding to crises such as COVID–19. It finally argued for a fundamental rethinking of the intellectual and strategic foundations of global governance in order to overcome its inefficiencies and profit-driven orientation. Reflecting on the COVID–19 crisis raises a central concern: Can the lessons learned this

catastrophe help overcome the current state of global disorder and fragmentation, thereby revitalizing humane and cooperative international relations? The post-COVID world may offer humanity an opportunity to build a just, resilient, sustainable, and trustworthy global order, or it may move in the opposite direction.

Keywords: COVID–19, World Order, Justice, International Politics, Crisis Management, Religion and Politics

پاندمی کووید ۱۹، خرد مدرن و بازنگری در نظم جهانی

دانشیار گروه روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

 مجتبی عبدخدائی*

چکیده

عدم آمادگی جهانی در مدیریت پاندمی کووید ۱۹ در دو سطح قابل تحلیل است. سطح خرد که به ضعف حکمرانی دولت‌ها در قبال بحران‌های فراگیر باز می‌گردد و سطح کلان که ناشی از ساختار نظام بین‌الملل است. در سطح کلان، مدیریت این بحران با سه چالش بی‌اعتمادی، تبعیض و بی‌عدالتی و نقش غیرمسئولانه قدرت‌های بزرگ روبه‌رو بوده و این پرسش را ایجاد کرده است که تا چه میزان نظام و نظم بین‌الملل می‌تواند بار مسئولیت انسانی مدیریت بحران‌های فراگیر را بدوش کشد؟ نظم جهانی کنونی بر دو ستون نظم و ستفالیایی و نظم سرمایه‌داری لیبرال شکل گرفته است. این نظم بر اساس خرد مدرن و انگاره‌های سکولاریسم بنیان شده و با جدایی از امر قدسی بر محوریت سودپرستی رشد یافته و برون‌داد ساختاری است که ابعاد مادی، نهادی و انگاره‌ای آن تثبیت‌کننده منافع قدرت‌های بزرگ و ایجاد توازن قدرت میان آنان است. از این‌رو نمی‌تواند معیارهای انسانی مطرح در مدیریت بحران‌های فراگیر بشری مانند امنیت همگانی و عدالت انسانی را ملاک سیاست‌گذاری قرار داده و اقدام نماید. این نوشتار با بهره‌گیری از روش تحلیلی و تبیینی و روش گزیده‌گرایی، این دستاورد را داشته است که مدیریت بحران‌های فراگیر بشری نیازمند تحول در مفهوم سیاست، امنیت و تغییر در ساختار و فرایندهای نظام بین‌الملل در جهت ایجاد و نهادینه‌سازی مشارکت عادلانه است.

واژگان کلیدی: کووید ۱۹، نظم جهانی، عدالت، سیاست بین‌الملل، مدیریت بحران.

مقدمه

ویروس کووید ۱۹ در کمتر از سه سال، قریب به ۷۰۰ میلیون نفر در سطح جهان را آلوده ساخت و حدود ۷ میلیون نفر را به کام مرگ فرو برد (Worldometers.info). کسری بودجه، رکود، تورم، کاهش حجم تولید، آسیب دیدن کسب و کارهای محلی از آثار مخرب این بحران بود (Kowalski, 2024: 41) (Altinay et al., 2024: 8). علاوه بر آن آسیب دیدن بازارهای مالی جهانی، روند نزولی تولید ناخالص جهان، کاهش بی سابقه حجم تجارت جهانی، افزایش قیمت جهانی کالاها و خدمات، کاهش بلکه سقوط فزاینده نرخ رشد بسیاری از اقتصادهای بزرگ جهان را در پی داشت. بر اثر آن، جهان با یکی از پایین ترین نرخ رشد‌ها در ۵۰ ساله گذشته روبرو شد و نرخ تورم بسیاری از کشورها به بالاترین رقم در تاریخ خود رسید (Sun et al., 2024) (Hernandez-Vega, 2024). همچنین این وضعیت موجب اوج گیری نرخ بیکاری شد به گونه ای که رکود و بیکاری نیز نرخ های جدیدی را به ثبت رساندند. همزمان افزایش نرخ بهره برای مقابله با تورم، به چرخه مصرف و سرمایه گذاری نیز ضربه زد و فرایند فعالیت اقتصادی را کند نمود. در چنین وضعیتی بار دیگر بسیاری از دولت ها با این انتخاب بسیار دشوار روبه رو شدند که به مقابله با تورم بپردازند یا زمینه های لازم برای تأمین رشد اقتصادی را حفظ نمایند؟ و در هر دو صورت آسیب جدی آن متوجه افراد و ملت های فقیر شد. از سوی دیگر فراگیری و تهدید این ویروس بحدی شدت یافت که بزرگترین ارزش های بشری مانند آزادی تعلیق گردید و تصمیماتی بی سابقه مانند قانون منع آمد و شد عمومی، ممنوعیت تجمعات، تعطیلی فراگیر امری پذیرفتنی شد. ارزش هایی که بشریت برای بدست آوردن و حفظ آن سالیانی متمادی مبارزه کرده بود. همچنین باعث تغییر سبک زندگی از جمله کاهش تحرک جمعیتی و ارتباطات اجتماعی، حداقل شدن مراسم مذهبی و اجتماعات آئینی و گسترش فرهنگ مجازی گردید.

در چنین وضعیت دشوار جهانی که مستلزم مشارکت، همدلی و همکاری های منسجم بین المللی بود، رفتار قدرت های بزرگ با هدف منفعت طلبی، سودجویی و گسترش حوزه نفوذ به عنوان چالشی اساسی پیش روی بشریت قرار گرفت. استفاده ابزاری از بحران

به عنوان سلاحی برای توازن قدرت و مهار رقیب، تحمیل سیاست‌های اقتصادی سودجویانه، سنگ اندازی در مقابل نهادهای درمانی بین‌المللی و از همه شرم‌آورتر سوء استفاده ابزاری از این بحران برای تشدید تحریم اقتصادی علیه ملت‌های مظلوم و بیگانه‌ای که در حال دست و پنجه نرم کردن با مرگ بودند از جمله این چالش‌ها بود. وضعیت مذکور جامعه بشری را با این پرسش مواجه نموده است که آیا شکلی یابی نظم و رهبری نظام بین‌الملل به دست قدرت‌های جاه‌طلب می‌تواند دنیایی امن‌تر را شکل بخشد؟ آیا تصمیمی که در کنفرانس د/مبرتون/اکس، *یالتا* و در نهایت سانفرانسیسکو گرفته شد و امنیت جهانی به دست قدرت‌های بزرگ داده شد امری خردورزانه بوده است؟ فراتر از مسئولیت انسان در قبال مصائب و بلاهای فراگیری که قشر عظیمی از هموعان او را گرفتار ساخته است، چیست؟

از این رهگذر پرسش این است که اساساً تا چه میزان نظام و نظم بین‌الملل کنونی مبتنی بر قدرت‌های بزرگ می‌تواند بار مسئولیت مدیریت بحران‌های انسانی را بدوش کشد؟ پاسخ به این پرسش ما را با سوالات فرعی دیگری مواجه می‌سازد: در مدیریت بحران کووید ۱۹ انواع نابسامانی‌ها و چالش‌های مدیریتی کدام است و ریشه‌های آن چیست؟ نظم و ستفالیایی سرزمینی و دولت‌محور چه چالش‌هایی را برای مسئولیت‌پذیری انسان در قبال هموعان خود پدید آورده است؟ بنیان‌های سیاسی و اقتصادی و آثار مخرب نظم لیبرال و آمریکامحور شکل یافته پس از جنگ جهانی دوم، چگونه انسان‌ها را در تنگنای مصائب طبیعی و انسانی بجای ایثار، فداکاری و گذشت به سودجویی و قربانی نمودن دیگران به نفع خود وا می‌دارد؟ ویژگی سکولار این نظم چه نقشی در پیدایش آثار مخرب آن داشته است؟

اندیشه مطرح در این نوشتار بر این ایده استوار است که نظم کنونی بین‌المللی در طی نزدیک به چهار قرن گذشته بر محور نظم و ستفالیایی دولت‌محور و در قرن اخیر بر محوریت نظم سرمایه‌داری لیبرال شکل یافته است. این نظم بر اساس خرد مدرن و انگاره‌های سکولاریسم بنا نهاده شده و با جدایی از امر قدسی بر محوریت منیت و سودپرستی شکل یافته است. همچنین این نظم برونداد ساختار نظام بین‌الملل است که ابعاد

مادی، نهادی و انگاره‌ای آن تثبیت کننده منافع قدرت‌های بزرگ و در نهایت ایجاد تعادل و توازن قدرت میان آنان است. از این‌رو نظامی مبتنی بر بی‌اعتمادی، تبعیض و بی‌عدالتی، سودپرستی مدرن و تثبیت امنیت و ساختار نظام قدرت‌های بزرگ است و از بنیان قادر نیست معیارهای انسانی مطرح در مدیریت بحران‌های فراگیر بشری مانند امنیت همگانی و عدالت انسانی را معیار سیاستگذاری و اقدام نماید. از این‌رو نظم جهانی باید بر اساس الگوهای شکل یابد که بر مبنای ارزش‌های انسانی، مسئولیت‌پذیری بشری و رها از سودانگاری مادی تثبیت شده‌اند.

شایان ذکر است مقالات و اندیشمندان متعددی به تحولات دوران پساکرونا پرداخته و این حادثه را پیچی تاریخی در نظم جهانی دانسته‌اند و به تغییرات روندهای اقتصادی، بهداشتی و حتی سیاسی آن توجه نموده‌اند (Kelly et al., 2022). در میان این نوشتارها، نگرش‌های انتقادی و پساستعمارگرایی، وضعیت تبعیض‌آمیز و مناسبات مدیریت کووید ۱۹ و قدرت را مورد بررسی قرار داده‌اند (Kwok, 2020). آنچه این نوشتار را متمایز می‌سازد نخست تمرکز به سطح کلان تحلیل از منظر سیاست بین‌الملل و تاثیر ساختار قدرت نظام بین‌الملل بر روندهای تبعیض‌آمیز مدیریت این بحران است. دوم، نقش خرد مدرن و گسستگی از امر قدسی در بنیان نظم جهانی موجود و کاستی‌های ناشی از آن می‌باشد که نگاهی فراتر از تاملات نگرش‌های انتقادی متعارف است و ضرورت تحول در مفاهیم بنیادین بر اساس نظم پساسکولار را می‌طلبد.

این نوشتار با بهره‌گیری از روش تحلیلی و تبیینی و با استفاده از روش گزیده‌گرایی، از چارچوب‌های مختلف نظری در فهم نظام بین‌الملل و مدیریت بحران اعم از نظریه نورئالیسم در شناخت ساختار قدرت نظام بین‌الملل، نگرش‌های انتقادی و پساستعماری در شناخت چالش‌های نظم بین‌الملل بهره می‌گیرد. اما فراتر از چارچوب‌های غالب و انتقادی، به نگرش پساسکولار در نقد بینان‌های فکری نظم جهانی مدرن که موجب چالش‌های غیر انسانی این نظم شده است، توجه می‌نماید. این نوشتار در سه بخش نوشته شده است. نخست ابعاد چالش‌برانگیز مدیریت کرونا مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس ابعاد نظم بین‌الملل

کنونی و ریشه‌های ناکارآمدی نظم موجود در مدیریت بحران‌هایی مانند کووید ۱۹ بررسی می‌شود. در گام بعد ضرورت بازاندیشی در نظم و مدیریت مورد بحث قرار می‌گیرد.

انواع چالش‌های مدیریت بحران پاندمی کووید ۱۹

نوع مواجهه دولت‌ها با بحران کووید ۱۹ نشان داد که دولت‌ها از آمادگی لازم برای مقابله با این گونه بحران‌های پیش‌بینی نشده برخوردار نیستند. علی‌رغم تمام هشدارهایی که سالیان متمادی درباره عواقب گسترش بیماری‌های عفونی در سطح جهان داده شده بود، تقریباً هیچ کشوری آمادگی مقابله با آن را نداشت.^۱ اما نکته‌ای که به همین اندازه حائز اهمیت می‌باشد، بررسی موضوع در سطح کلان تحلیل است. بدین معنا که علاوه بر ضعف حکمرانی دولت‌ها، نظم ناهمگون جهانی و ساختار نظام بین‌الملل به گسترش ابعاد این بحران دامن زد و این پرسش را پدید آورد که چرا نهادها و متولیان بهداشت جهانی نتوانستند با ساختار کنونی نظام بین‌الملل و نظم مبتنی بر آن به مدیریت تاثیرگذار در این بحران پردازند؟ برای پاسخ به این پرسش لازم است چالش‌های سطح کلان مدیریت جهانی مرور شود. انواع چالش‌های این حوزه را می‌توان در سه محور سازماندهی نمود: بی‌اعتمادی جهانی، بی‌عدالتی و تبعیض ساختاری، نقش قدرت‌های بزرگ و ساختار نظام بین‌الملل که هر کدام به اختصار بررسی می‌شوند.

بی‌اعتمادی

از مهمترین چالش‌ها در مقابله با بحران کووید ۱۹، وجود نوعی بی‌اعتمادی فراگیر و جهانی ملت‌ها نسبت به امور مختلف بود. این امور را می‌توان در چند بعد مطرح نمود:

الف - بی‌اعتمادی نسبت به اساس بیماری و منشأ ویروس

اینکه آیا ویروس منشأ طبیعی داشته یا آنکه دستاورد بشری بوده است؟ آیا ویروس بالای متعارف است یا آزمایش هدفمند سلاح‌های بیولوژیک بر روی انسان‌های بیگناه است و یا

1. Looking Back at a Year that Changed the World: WHO's Response to COVID-19, 2021.

طغیان کنترل سلاح‌های بیولوژیک است که مهار آن از دست تولید کنندگان آن خارج شده و جان انسان‌های بیگناه را در بر گرفته است؟ آیا کووید ۱۹ بلای ناآشنا و جدید طبیعی است یا آنکه پروژه یا حداقل فرصتی برای سرمایه‌داران جهانی در جهت جابجایی ثروت یا ثروتمندان جهان است؟ قسمتی از ابهاماتی بود که اذهان جهان را درگیر خود ساخت (Li et al., 2022) (Carp, 2024) (Mostafanezhad, 2020).

ب - بی‌اعتمادی نسبت به ادعاهای حوزه درمان

اینکه آیا تست‌های آزمایشگاهی، تلاشی برای یافتن درمان است یا آنکه اهداف و اغراض پنهانی در ورای آن نهفته است؟ چشم‌های ملت‌ها نمایانگر نگرانی از آن بود که مبدا فراگیری کووید ۱۹ بستری برای توسعه فعالیت‌های آزمایشگاهی بر روی مردم جهان شود. تاریخ استعمار گواه است که نگاه برخی از شرکت‌های دارویی دولت‌های صنعتی به جمعیت کشورهای جنوب چیزی فراتر از موش‌های آزمایشگاهی نبوده است. این بار این بی‌اعتمادی در سطح وسیع و فراگیر برای تمامی ملت‌ها پدید آمد (Satyarthi, n.d.) (Melody et al., 2022), (Ratna et al., 2023).

پ - بی‌اعتمادی نسبت به مدیریت بحران

توزیع نابرابر جهانی واکسن از یکسو (Albertsen, 2024) و از سوی دیگر اقدام ایالات متحده در تحریم دارو و تجهیزات پزشکی در اوج بحران کرونا که همراه با محدودیت دسترسی به منابع ارزی و دشوار شدن نقل و انتقالات مالی و تاثیر آن بر کاهش خرید و واردات دارو و ملزومات پزشکی و در نتیجه به خطر افتادن جان انسان‌های بیگناه بود، این پرسش را پدید آورد که آیا پیش‌قدم شدن ادعای برخی دولت‌ها و نهادها در مدیریت بلایای طبیعی، گامی خیرخواهانه و بشردوستانه یا آنکه فرصتی برای تسویه حساب با رقیبان سیاسی بوده است؟ در مدیریت بحران کووید ۱۹ برخی از قدرت‌های بزرگ با ممانعت از ارسال دارو و موارد بهداشتی تلاش نمودند تا از درمان به عنوان سلاح تحریم اقتصادی بهره جویند و با محروم ساختن ملت‌های مظلوم از کمترین حقشان یعنی امکان خرید دارو و ادامه حیات، منجر به نسل‌کشی خاموش آنان گردیدند (Karimi & Turkamani,

(2021) (AP News, 2020). ملت‌هایی که تنها جرم‌شان مقابله با سیاست‌های استکباری قدرت‌های بزرگ بود. از این رو این بی‌اعتمادی فراگیر شکل گرفت که آیا مدیریت کلان جهانی بحران در دستان مدیرانی با انگیزه‌های انسانی می‌باشد یا بستری برای سودجویی و جاه‌طلبی قدرت‌های جهانی است؟ (Hensher & Dona, 2022). همچنین در طول بحران بسیاری از دانشمندان کشورهای مختلف اقدام به کشف واکسن نمودند اما ممانعت از شناسایی آن به عنوان داروی استاندارد و معتبر، این ایده را پدید آورد که آیا اینگونه از ممانعت‌ها دارای اهداف سودجویانه برای ممانعت از ظرفیت‌های گسترده بشری در کشف واکسن یا سرقت فرمول‌های علمی از دیگران نیست؟ (Paquin & Plouffe-Malette, 2023).

پاسخ به سوالات فوق هر چه باشد نمایانگر نوعی بی‌اعتمادی جهانی به نهادها، ساختارها و فرایندهای نظام بین‌الملل بود که حداقل تشدید کننده آثار روحی- روانی در مقاطع بحرانی است.

بی‌عدالتی و تبعیض

از دیگر چالش‌ها در مقابله با بحران کووید ۱۹، رواج نوعی بی‌عدالتی و تبعیض و یا حداقل احساس فراگیر آن در میان ملت‌ها است (Peña et al., 2023).

این تبعیض را می‌توان در سه بعد کلی مطرح نمود:

- تبعیض در حوزه بهداشت و سلامت: تبعیض در ارائه کالا، خدمات و مراقبت‌های بهداشتی، عدم انجام واکسیناسیون به موقع درمانی (نه آزمایشگاهی) (Allen et al., 2022)؛

- تبعیض در حوزه درمان و امکانات درمانی: این واقعیت که دولت‌های لیبرال دست به گزینش میان بیماران کرونایی زدند و بیماران سالمند را در اولویت خدمات درمانی و پزشکی قرار ندادند، نشان داد که در نظم لیبرال منطق رفتار پزشکی با انسان‌ها نیز همانند منطق رفتار سیاسی اجتماعی این نظام مبتنی بر منطق سود و زیان و عقل ابزاری بوده و اصول انسانی به کناری گذارده می‌شود. همچنین عدم انجام آزمایش مناسب و

به موقع، فقدان خدمات درمانی مناسب، کمبود پذیرش و تخت بیمارستانی، کمبود واکسن، دارو و تجهیزات حفاظت شخصی در بسیاری از مناطق جهان، ناشی از عوامل مختلف از جمله نگاه تبعیض آمیز به انسان‌ها بود (Sohil & Sohail, 2022).

- تبعیض و بی‌عدالتی در مدیریت پیامدهای بحران: در طول بحران، عدم استقلال بسیاری از کشورها در تولید کالاها و خدمات پزشکی، کیت‌های تشخیصی، دستگاه‌های تنفسی و داروهای موثر، باعث هزینه‌های سنگین انسانی و اقتصادی برای آنان شد. این وضعیت پس از بحران نیز با توجه به اینکه بحران کووید هم بر جریان تولید، هم در زنجیره عرضه جهانی کالا و هم در تقاضا و فعالیت‌های تجاری بین‌المللی تاثیر خود را گذاشته است (McKinsey, 2020) و با توجه به چشم‌انداز منفی اقتصاد جهانی و تضعیف فرایندهای همگرایی بین‌المللی ادامه داشت. کاهش تولید، تجارت، جهانگردی و سرمایه‌گذاری خارجی به‌ویژه برای کشورهای توسعه نیافته، این نگرانی را پدید آورده است که چگونه کشورهای ثروتمند به کشورهای در حال توسعه برای مقابله با پیامدهای همه‌گیری ویروس کرونا و بهبودی اقتصادی کمک خواهند کرد؟ آیا تعلیق در بازپرداخت بدهی کشورهای در حال توسعه و حتی بخشودگی بخشی از بدهی‌ها به حد کافی در دستور کار قرار گرفته است؟ این نگرانی‌ها باعث شده است تا درخواست لزوم بازنگری در «نظام عرضه و تقاضای جهانی» تشدید شود. نظامی که آمریکا خود را محور مدیریت و تنظیم کننده آن معرفی می‌نماید (International Labour Organization, 2020). علاوه بر آن شکی نیست که انزوای ملی‌گرایی و ملی‌گرایی افراطی حاکم بر گفتمان عمومی و سیاست خارجی برخی دولت‌ها در سال‌های اخیر موجب تقویت نوعی از ناسیونالیسم افراطی، نژادپرستی و بیگانه‌هراسی در بحران گردیده است. تعبیر رئیس‌جمهور آمریکا بعنوان یکی از داعیه‌داران رهبری و نظم جهانی از کووید ۱۹، بعنوان ویروس «چینی» نشان داد که نظام بین‌الملل کنونی تا چه حد مستعد رشد مجدد نوعی ناسیونالیسم افراطی است. شکایت آمریکایی‌های آفریقایی‌تبار مبنی بر اینکه مراکز درمانی ایالات متحده رفتار انسانی مشابه با آنان نداشته‌اند، با گزارش سی.ان.ان بهتر قابل درک است. بر اساس این گزارش مرگ سیاهپوستان در آمریکا ۲۰۴ درصد بیشتر از سفیدپوستان بوده است. همچنین سرخ‌پوستان

و لاتین تبارها ۱.۵ برابر بیشتر از سفید پوستان در امریکا جان خود را از دست دادند (Levenson, 2020).

این فرایند تبعیض آمیز، صورت و سیرت خود را آشکارا در بحران منازعه روسیه و اوکراین نشان داد. روند تبعیض گرایی در این منازعه شامل طیف گسترده‌ای از حوادث و پدیده‌ها، از برخورد ماموران مرزی در مواجهه با آوارگان رنگین پوست و غیراروپایی تا مواضع سیاستمداران غربی بود. عدم اجازه سوار شدن رنگین پوستان بر قطار، صف بندی بر اساس رنگ پوست در مرزهای ورودی لهستان، پیاده کردن رنگین پوستان از قطار و فرستادن آنان به بازداشتگاه در ایستگاه‌های مرزی آلمان، خودداری از دادن اقامت گرم، پتو و غذا به دانشجویان و اتباع خارجی، همگی یادآور حادثه تلخ مرزهای بسته لهستان به پناهجویان افغانی پس از سقوط دولت اشرف غنی (۲۰۲۱م) و روی کار آمدن طالبان بود. زمستان سرد و تاریکی که منجر به کشته شدن و یخ زدن پناهجویان بیگناه از سرمای زمستان انجامید.

این روند در مواضع سیاستمداران اروپایی و برخوردهای تبعیض آمیز در پوشش خبری نیز قابل مشاهده بود. سخنان شرم آور نخست وزیر بلغارستان مبنی بر اینکه اوکراینی‌ها پناهنده‌هایی نیستند که ما همیشه می‌بینیم بلکه مردمی باهوش و تحصیل کرده هستند (Eastern Europe Embraces Ukraine Refugees as Workforce, 2023). همچنین صحبت‌های نژادپرستانه معاون سابق دادستان کل اوکراین^۱ مبنی بر اینکه او نمی‌تواند احساسات خود را در برابر کشته شدن مردم اروپایی با موهای بلوند و چشم‌های آبی کنترل کند. یا جملات گزارشگر سی‌بی‌اس‌نیوز از کی‌یف که گفت: اوکراین جایی شبیه به عراق و افغانستان نیست. یا نویسنده روزنامه تلگراف لندن که نوشت: «این بار جنگ دیگر مساله‌ای نیست که مربوط به مناطق فقیر و دورافتاده جهان باشد. یا کلمات «فیلیپ کربی»، روزنامه‌نگار آمریکایی، درباره شرایط اوکراین که گفت «ما در اینجا درباره فرار سوری‌ها از بمباران صحبت نمی‌کنیم بلکه درباره اروپایی‌هایی صحبت می‌کنیم که برای

1. David Sakvarelidze, Former Ukrainian Deputy Prosecutor.

نجات جان خود با اتومبیل‌هایی مشابه اتومبیل‌های ما خانه‌هایشان را ترک می‌کنند». (Staff, 2022).

دیگر سیاستمداران غربی نیز گرچه چنین اظهاراتی نداشتند اما اقدامات تبعیض‌آمیز آنان در برابر پناهجویان سوریه، عراق و افغانستان در مقایسه با پناهجویان اروپایی اکراین نمایانگر همان نگرش بود.

درک این واقعیت برای بشریت دشوار نیست که تمامی این موارد و فراتر از آن معیار دوگانه غرب در نگاه به انسان‌های غیرغربی به عنوان شهروندان درجه سوم، حاکی از فقر عمیق فرهنگی دارد که تهدید علیه امنیت بشری است و ظرفیت بازگشت قدرت‌های بزرگ به دوران بربریت را نشان می‌دهد. گفتمان نژادپرستانه‌ای که بر اساس آن، اروپا و کسانی که ریشه اروپایی دارند، جوامعی «استثنایی، ویژه و برتر» تصویر می‌شوند.

در مقابله با این نگاه، شورای حقوق بشر سازمان ملل خواستار اقدامات جبرانی و عذرخواهی به خاطر نژادپرستی شد. *تدروس آدهانوم*، رئیس سازمان بهداشت جهانی، از تداوم نژادپرستی در توزیع کمک‌های بشردوستانه انتقاد کرد و جامعه جهانی را به نژادپرستی پنهان متهم نمود و نگرش غرب را نسبت به حوادث اوکراین و وضعیت اتیوپی مقایسه کرد و اذعان داشت فقط معادل بخش ناچیزی از کمک‌هایی که به اوکراین شده است، به مردمی که در دیگر بحران‌های جهان درگیر بوده‌اند، اختصاص یافته است. در حالیکه منطقه تیگرای در اتیوپی، یمن، افغانستان یا سوریه شانس برخورداری از همان میزان توجه را ندارند. او به درستی تصریح نمود: نمی‌دانم آیا زندگی سیاه‌پوستان و سفیدپوستان به یک اندازه برای مردم جهان اهمیت دارد. ظاهراً بعضی‌ها از بقیه برابرتند.^۱

نکته مهم‌تر آنکه خودبرتربینی نژادی که ریشه در اندیشه‌های فاشیسم و نازیسم دارد هنگامی که با سکولاریسم آمیخته می‌شود در قالب سیاست‌ها و رفتارهایی چون ممنوعیت حجاب بانوان در فرانسه، تصویرهای موهن در توهین به پیامبران الهی در هجونا‌های سوئد، دانمارک و فرانسه، سوزاندن کتاب آسمانی مسلمانان در آمریکا، آلمان، فرانسه و دانمارک، تعطیلی مساجد و نهادهای اسلامی در فرانسه و آلمان جلوه می‌کند که یادآور

1. WHO Chief Blames Racism for Greater Focus on Ukraine Than Ethiopia, 2022.

انهدام مساجد و معابد توسط داعشیان است. این تشابه رفتاری، ما را به گفتار رئیس جمهور سابق آمریکا متقاعد می‌سازد که گفت: داعش تولید شده ایالات متحده و سیاستمداران این کشور است (Gibson & Holland, 2016).

مدیریت قدرت‌های بزرگ

یکی از بزرگترین چالش‌ها در مدیریت بحران کووید ۱۹، ناظر به نقش قدرت‌های جهانی در ایجاد و مدیریت بحران است. سرقت اقلام پزشکی، اتهام‌زنی متقابل رهبران در مورد منشا اشاعه ویروس، سوء استفاده از ابزار تحریم اقتصادی ملت‌ها و چالش‌های آمریکا با سازمان بهداشت جهانی و دیگر واقعیات میدان عمل نشان داد که در وضعیت دشوار پاندمی که انسجام بین‌المللی را می‌طلبد، قدرت‌های بزرگ و داعیه‌داران مدیریت جهانی، بیش از مدیریت بحران، در صدد استخراج سود از درون خود بحران هستند. از ابتدای شیوع بیماری برخی قدرت‌های بزرگ تلاش نمودند از آن بعنوان ابزاری برای سیاست‌های فرسوده‌ای چون توازن قدرت و مهار رقیب بهره جویند و آن را فرصتی برای تسویه حساب‌های سودورزانه خود قرار دهند. مجمع جهانی بهداشت بعنوان مهمترین نهاد و رکن بین‌المللی مدیریت این بحران، عملاً به میدان نبرد و صحنه رقابت ژئوپولیتیکی میان برخی قدرت‌های بزرگ (آمریکا و چین) تبدیل شد و می‌رفت تا بعنوان مانعی بر سر راه واکنش منسجم جهانی برای مقابله با ویروس قرار گیرد (Chen, 2022). آمریکا فشارهایش بر سازمان بهداشت جهانی را به واسطه مناسبات این سازمان با چین بیشتر کرد. در آوریل ۲۰۲۰، ترامپ اعلام کرد حق‌السهم آمریکا را به‌عنوان بزرگ‌ترین کمک‌کننده به سازمان یادشده به تعلیق درخواهد آورد (Washingtonpost, 2020).

در گام بعد، این دو قدرت تلاش نمودند تا از مزایای ژئوپلیتیکی اولین کشور تولیدکننده واکسن بهره‌مند شوند که برخی تحلیلگران این امر را به رقابت فضایی آمریکا و شوروی سابق در دوران جنگ سرد تشبیه کردند و دبیرکل سازمان جهانی بهداشت هشدار داد که «این ویروس را سیاسی نکنید» (Coronavirus: “Do Not Politicise” - WHO Head, 2023). ابعاد این رقابت در شورای امنیت سازمان ملل متحد نیز قابل مشاهده بود. محور اصلی سیاست‌های آمریکا در خلال سال‌های بحران بر

اساس انگاره ناسیونالیسم آمریکایی «آمریکا اول» و مبتنی بر نادیده گرفتن حقوق بین‌الملل، مقابله با برخی کنوانسیون‌های بین‌المللی، خروج از کنوانسیون‌های مرتبط با امور فرهنگی، امنیت انسانی و زیست‌محیطی، عبور از اتحادیه‌های چندجانبه و موضوعات مبتلابه آن شکل گرفت. بسیاری دیگر از کشورهای صنعتی اروپا نیز از الگوی دونالد ترامپ برای بهینه‌سازی موقعیت خود بهره گرفتند. فراتر آنکه بسیاری از کشورهای لیبرال عملاً از راهبرد اولیه خود یعنی «عدم دخالت دولت در اقتصاد» دست برداشتند و به رویکرد «هرکس به فکر خویش باشد» روی آوردند. نوع استفاده از قدرت‌های بزرگ برای فشار به رقیبان از طریق تحریم‌ها، سرقت بارهای هوایی ماسک کشورها (Moran, 2020)، سیاست‌های سودجویانه شرکت‌ها و دولت‌ها و چالش‌هایی از این قبیل، این نگرانی را پدید آورد که در صورت کشف هرگونه درمان یا واکسن و ویروس کرونا، چگونه توزیع جهانی عادلانه سازمان‌دهی خواهد شد؟ آیا واکسن و ویروس کرونا بعنوان کالای عمومی جهانی خواهد بود یا امتیازی برای استراتژی باج‌گیری^۱ قدرت‌های بزرگ مورد استفاده قرار خواهد گرفت؟ فراتر از تمامی ابعاد فوق آنچه چهره‌ای کریه از سیاست مدرن و نظم سکولار را به نمایش گذاشت استفاده دولتمردان آمریکا و اروپا از بحران فوق به عنوان ابزار تحریم ملت‌ها برای تحمیل سیاست‌های خود بود.

نوع رقابت قدرت‌های بزرگ معادله پیچیده‌ای را شکل بخشید که زیستگاه امیدها، ترس‌ها و آرزوها شد. هر چند برخی منکر تاثیر شگرف بحران کرونا بر نظام بین‌الملل شدند و بر ادامه نظم لیبرال امریکا محور تاکید نمودند (Allen & Others, 2020)، اما در مقابل عده‌ای شدت وضعیت جدید را به گونه‌ای ترسیم کردند که در آن احتمال از بین رفتن کلیت نظام سرمایه‌داری جهانی و فروپاشی آن وجود دارد (Saad-Filho, 2020). برخی دیگر احتمال فروپاشی داخلی قدرت‌های بزرگ سرمایه‌داری را مطرح نمودند (Patomäki, 2007). آنچه دل‌مشغولی ملت‌های جهان را پدید آورده است آن است که قدرت‌های بزرگ در اوج بحران بجای نوعی مسئولیت‌پذیری جمعی و تقویت نهادهای بین‌المللی، به سمت رقابت‌های جاه‌طلبانه، سودگرایی زیستی، مسئولیت‌گریزی جمعی و

1. Blackmail

اتخاذ سیاست یک‌جانبه‌گرایی ناسیونالیستی پیش رفتند و این وضعیت می‌تواند تهدیدی علیه امنیت بشری باشد. اگر از تحلیل مارکسیست‌ها مبتنی بر اینکه جنگ‌ها محصول نیاز سرمایه‌داری در ایجاد روزنه جدید برای سرمایه مازاد است (Burchill et al., 2013) عبور کنیم، اما این واقعیت را نمی‌توان انکار کرد که رشد فزاینده حمایت‌گرایی و ملی‌گرایی بجای بین‌الملل‌گرایی می‌تواند سیاست خارجی قدرت‌های بزرگ را به سمت وضعیت تهاجمی و رقابت خصمانه سوق دهد (Asther, (Smith et al., 2010), 2022).

علاوه بر آنکه افزایش و یا کاهش حضور قدرت‌های بزرگ می‌تواند رقابت‌های ژئوپولیتیکی و ایدئولوژیکی مناطق را تشدید نماید (Aziz, 2020: 116). همچنانکه برخی اندیشمندان تصریح کرده‌اند واقعیت‌های کرونا نشان می‌دهد که ناتوانی ایالات متحده باعث شکل‌گیری جهان مناطق و تاثیر راهبردی آن شده است (Kaye, 2020) و به تعبیر برخی شاهد پدیده‌ای به نام جهان مناطق هستیم (Banerjee, 2020). با این وجود نمی‌توان انکار کرد که روند تاریخی رفتار اقتصادی قدرت‌های بزرگ در مواجهه با بحران‌های نظام سرمایه‌داری بیانگر له نمودن ملت‌های ضعیف برای نیل به اهداف اقتصادی بوده است. از این رو بیم‌هایی از این قبیل را دامن می‌زند که آیا این بار نیز نظام سرمایه‌داری جهانی از طریق تحمیل جنگ‌ها بر ملت‌های ضعیف در صدد جبران کاهش سود خود خواهد بود؟ آیا نوع اقدام قدرت‌های بزرگ در تزریق سرمایه مالی به بازارهای جهانی معنای خاصی در جهت جبران کاستی اقتصاد جهانی از جیب ملت‌های کم درآمد خواهد داشت؟

ریشه‌ها و علل نابسامانی

چالش‌هایی که در بخش پیشین مورد گفتگو قرار گرفت ما را با این سوال بنیادین مواجه می‌سازد که اساساً نظم کنونی بین‌المللی تا چه میزان می‌تواند بار مسئولیت انسانی مدیریت بحران‌های بین‌المللی بدوش بکشد؟ آیا با ساختار و فرایندهای کنونی نظام بین‌الملل موجود می‌توان وضعیت‌های بحرانی بشری را مدیریت نمود؟ به سخن دیگر گام نخست پیدا نمودن سطح تحلیل مناسب برای طرح سوالات بنیادین این عرصه است. در فضای نگرش پایبند به وضع موجود، محوریت پرسش‌ها بر این اساس است که آیا می‌توان از طریق

رژیم‌های همگرایی بین‌المللی، بحران‌هایی همانند کووید-۱۹ را مدیریت نمود؟ در این فضا فرض بر این است که ساختارها و قواعد موجود از این قابلیت برخوردارند که با راهکارهای خود وضعیت‌های بحرانی را مدیریت نمایند. اما اگر با نگاه تأمل‌گرایانه به مدرنیته و از افقی برتر موضوعات را تحلیل نماییم، اولاً؛ تردید در اصل نقش مثبت این ساختارهاست و پرسش این است که آیا اساساً ساختارهای کنونی سیاست جهانی و نظام مبتنی بر نظم وستفالیایی سکولار می‌تواند پاسخی به اینگونه بحران‌ها بدهد؟ ثانیاً؛ آیا مشکل در ناکارآمدی مدیریت یا رژیم‌های حقوقی حوزه درمان در فضای خردورزی موجود است یا آنکه اساساً مشکل در خرد سکولار مدرن است که قادر نیست رژیم‌های حقوقی و بین‌المللی کارآمد، عادلانه و فراتر از منفعت‌طلبی واحدها را بنیان گذارد؟ بلکه فراتر آنکه خود مانعی بزرگ در این راه است. برای پاسخ به این دو پرسش، ابتدا مروری بر ماهیت نظم جهانی می‌شود و سپس جایگاه و نقش خرد مدرن در این نظام بررسی می‌گردد. (Mohamadhossen, 2022), (Jones & Hameiri, 2022), (Huang, 2024), (Fikri, 2024)(& Parola, 2022).

الف- نظم جهانی و ساختار نظام بین‌الملل

نظم کنونی جهانی حاصل فرایندی است که با عهدنامه‌های موسوم به وستفالی آغاز گردید و پس از جنگ دوم جهانی صبغه سرمایه‌داری لیبرال آن جنبه فراگیر بین‌المللی پیدا نمود.

* بنیان‌های وستفالیایی و سکولار نظم بین‌المللی

قرن ۱۷ میلادی، تاریخ روابط بین‌الملل شاهد آغاز روندی بود که در نهایت منجر به شکل‌گیری نظم‌ی گردید که با عنوان «نظم وستفالیایی» شهرت یافت. این گونه از نظم توانست طی چند قرن سراسر جهان را فرا گرفته و تبدیل به الگوی نظم جهانی و بی‌رقیب گردد. بیشتر نویسندگان مهمترین ویژگی الگوی نظم وستفالیایی را شکل‌گیری نظام بین‌الملل دولت‌محور و سیاست قدرت‌محور دانسته و آنرا در پرتو دو مولفه پلورالیسم و سکولاریسم توضیح داده‌اند. فارغ از مباحث فلسفی و فرانظری که پیرامون این دو کلیدواژه

مطرح است، بررسی ویژگی‌ها و پیامدهای این دو مولفه در بحث «نظم جهانی»، می‌تواند ماهیت الگوی نظم و ستفالیایی دولت‌محور را مشخص نماید.

۱- پلورالیسم بیان‌کننده دو عنصر دولت‌محوری و قدرت‌محوری در نظم و ستفالیایی است. روند رسمیت یافتن دولت‌های سرزمینی و آنچه "دولت مدرن" نام گرفت، باعث شد که هیچ نوعی از قانون و حکمرانی فراتر از دولت‌ها رسمیت نیابد. این واقعیت منجر به شکل‌گیری وضعیت "اقتدارگریز یا آنارشیک" عرصه بین‌الملل گردید. در وضعیت فقدان حکمرانی بین‌المللی که نه قانون بین‌الملل وجود دارد که حقوق و تکالیف واحدها را شکل بخشد و نه مجری عدالتی هست که آنرا تضمین نماید، مبنای رفتار بر اساس میزان توانمندی واحدها و قدرت آنان تعریف می‌شود. در نتیجه ساختار نظام بین‌الملل بر اساس توزیع قدرت و آرایش قدرت‌های بزرگ بنا گردید و "اصل توازن قدرت"، استراتژی اصلی زیست دولت‌ها در این عرصه قرار گرفت. به سخن دیگر اصل حاکمیت سرزمینی که بنیان حقوقی نظم و ستفالیایی را شکل بخشیده است در درون خود منجر به زایش وضعیت آنارشیک بین‌الملل و سیطره قدرت‌های بزرگ شد. این واقعیت باعث شد که:

اول؛ هر چند دولت‌های سرزمینی به‌عنوان بازیگران اصلی عرصه بین‌المللی تعریف گردند، اما در مقام واقعیت، بازیگران اصلی نظام بین‌الملل، قدرت‌های بزرگ بوده و سایر بازیگران اعم از دولت‌ها، سازمان‌ها و نهادها بازیگران حاشیه‌ای نظام قلمداد می‌شوند (Waltz, 1979)؛

دوم؛ هر چند اصل برابری حقوقی دولت‌ها، اصل حاکمیت و تمامیت ارضی و اصل عدم مداخله در امور داخلی، مبنای اعلامی در حقوق بین‌الملل است، اما در مقام عمل، اصل گسترش حوزه نفوذ به میزان قدرت و توانمندی، معیار واقعیت سیاست بین‌الملل شد (Booth & Smith, 1995), (Barnett & Duvall, 2005)؛

سوم؛ هر چند اصل حق تعیین سرنوشت^۱ توسط دولت‌ها بر اساس اصل حاکمیت مورد پذیرش قرار گرفته است، اما فضای عدم اطمینان و قطعیت ناشی از آنارشیک موجب گردیده است تا در مقام واقعیت عینی، دولت‌ها برای حفظ امنیت و استقلال خود اصل

1. The Right to Self-determination

«خودیاری»^۱، «بی‌اعتمادی» و استراتژی «توازن قدرت»^۲ را مبنای رفتاری خود قرار دهند (Morgenthau & Thompson, 1985).

به سخن دیگر، گرچه الگوی وستفالیایی در ظاهر، ساختار دولت‌های مستقلی را ترسیم نمود که مبتنی بر ارزش‌هایی چون حاکمیت، حق تعیین سرنوشت و عدم مداخله یکدیگر بود، اما در واقع فضای آنارشیکی را برای عرصه بین‌الملل رقم زد که در آن واحدها گریزی از روابط مبتنی بر "استراتژی توازن قدرت" نداشتند و بر این اساس ساختاری بر مبنای سهم‌بندی قدرت دولت‌ها و نظامی مبتنی بر تعداد و آرایش قدرت‌های بزرگ پایه‌ریزی گردید. در چنین وضعیتی نظم جهانی یا همان الگوی رفتاری مستمر در سطح کلان بر اساس توازن قدرت‌های بزرگ و رقابت مستمر آنان برای گسترش حوزه نفوذ و کسب منافع بیشتر از جهان معنا یافته است

۲ - سکولاریسم: در وضعیت آنارشیک بین‌الملل، امری فیزیکی به نام "قلمرو سرزمینی" و "مرز خاکی و آبی" بعنوان معیار هویت و تعیین خودی و غیر، ملاک تعریف الگوهای دوستی و دشمنی^۳، کانون جانفشانی و فداکاری، مبنای حق و تکلیف و در نهایت منطق محاسبه‌ورزی و خردورزی رفتارها و سیاست‌ها تعریف گردید. معیارهای بنیادینی که تا پیش از آن توسط دین و یا قومیت تعریف می‌گردید و مشروعیت می‌یافت. با مبنا قرار گرفتن عدم دخالت دین در امر اجتماعی، عنان تعریف این معیارها بدست دولت‌های مدرن و قلمرو سرزمینی سپرده شد و موجب گردید تا نظم وستفالیایی فراتر از یک امر عینی و فیزیکی، به صورت گفتمانی - هنجاری نمود پیدا کند. گفتمانی که در درون خود مستعد ناسیونالیسم افراطی، خودخواهی ملی و جاه‌طلبی‌های قومی و نژادی است. در چنین نظامی معیارهای بنیادین در روابط بشری مانند عدالت، فضیلت، خیراندیشی، همکاری، نیکوکاری و رعایت دیگران به حاشیه رانده می‌شود.

از رهگذر فوق مشخص می‌گردد دو محور نظم وستفالیایی چیزی نبود جز قواعد و الگوهای رفتاری که:

-
1. Self-help
 2. Balance of Power
 3. Models of Friendship and Animosity

- تنها از طریق توازن و تعادل سلاح‌های کشتار جمعی و تقسیم منابع ثروت عظیم مردم جهان، درصدد است تا مانع جنگ قدرت‌های بزرگ گردد؛

- روابط میان قدرت‌های بزرگ را به گونه‌ای تنظیم می‌کند که آنان راضی از سهم‌بندی منافع جهانی می‌باشند؛

- مانع فروپاشی ساختار نظام بین‌الملل سودآور برای قدرت‌های بزرگ می‌شود.

دغدغه اصلی چنین نظامی راضی نگه داشتن قدرت‌های بزرگ در ابعاد زیر است:

- تقسیم‌بندی منافع جهان میان قدرت‌های بزرگ بصورت متوازن صورت گیرد؛

- بار هزینه قدرت‌های بزرگ از کسب منافع جهان به حداقل کاهش یافته و توسط دولت‌های سرزمینی پرداخت گردد. دولت‌هایی که در مقابل نظام بین‌الملل پاسخگو بوده و موظف به تامین امنیت داخلی می‌باشند. به تعبیر دیگر هزینه‌های ناشی از خلا قدرت به وسیله دولت‌های سرزمینی پرداخت گردد.

طبیعی است در چنین نظامی امور دارای اهمیت عبارتند از: نقش دولت‌های مدرن و حاکمیت آنان بر سرزمین و پاسخگویی آنان در قبال قدرت‌های بزرگ، رضایت قدرت‌های بزرگ از وضع موجود، حفظ توازن قدرت میان قدرت‌های بزرگ، ثبات و تعادل قدرت‌های بزرگ. همچنین امور فاقد اهمیت عبارتند از: عدالت اجتماعی و بهره‌مندی همه انسان‌ها از حقوق حیاتی و انسانی خویش، آزادی و مشارکت مردم در حق تعیین سرنوشت، حل منازعات و جنگ‌ها میان سایر واحدها و دولت‌های غیر از قدرت‌های بزرگ؛ بلکه فراتر، این نظم مانع فروپاشی ساختاری می‌گردد که توسط قدرت‌های بزرگ و بر مبنای تامین منافع آنان تعریف گردیده است و موجب گسترش فقر و بی‌عدالتی می‌شود.

* سرمایه‌داری لیبرال

ستون دیگر نظم بین‌المللی کنونی بر اساس حاکمیت سرمایه‌داری لیبرال شکل یافته است. این حاکمیت که طی دو قرن گذشته سیطره جهانی یافته است، پس از جنگ دوم جهانی توسط نهادهای بین‌المللی، فرایندهای نهادینه‌سازی و تثبیت آن تعریف و مشروعیت یافت. اجلاس‌های زمان جنگ که در دامبرتون اکس، برتون وودز و نیوهمپشایر پایه‌گذاری شد

و بنیان نهادهای چندجانبه‌ای مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی را با ادعای گسترش ثبات مالی، بهبودی اقتصادی زمان جنگ و توسعه بین‌المللی ایجاد نمود، همچنین روندهای بین‌المللی تثبیت دلار آمریکا به عنوان پول رایج بین‌المللی، جملگی فرایندهایی را نهادهای ساختند که روندهای نظام سرمایه‌داری لیبرال در کسب ارزش افزوده و استثمار ملت‌ها را تسهیل نمود. نظم بین‌الملل کنونی نه بر پایه انسانیت، فضیلت، آرامش انسانی، رفاه همگانی و عدالت، بلکه بر اساس آمریکامحوری نهادهای مهم اقتصادی پولی و مالی جهان، تبعیض نژادی، تجارت سودپرستانه و در نهایت کالا شدن همه امور انسانی از جمله بهداشت و درمان شکل یافته است. این تثبیت‌سازی در وضعیت بحران‌های بشری مانند پاندمی، صورت تبعیض‌آمیز و ناعادلانه خود را به آشکار نشان می‌دهد.

ب- خرد مدرن گسسته از امر قدسی

ساختار غیرایمانی یا سکولار نظام بین‌الملل چگونه در مدیریت بحران‌های بین‌المللی ایفای نقش می‌کند؟ واقعیت آن است که نظم بین‌الملل کنونی بر پایه خرد مدرن و تفسیر مادیگرایانه از نظریه انتخاب عقلانی^۱ شکل یافته است. هر چند اساس این نظریه به معنای انتخاب رفتار بر اساس منطق هزینه - فایده است و نظریه مذکور قالبی تهی از محتوا است که می‌تواند بر اساس جهان‌نگرش‌های مختلف، منطق‌های متمایز و گوناگون بیابد، با این وجود نوع نگرش بیشتر مکاتب غرب به انسان به عنوان موجود اقتصادی^۲ از یک سو و سیطره سکولاریسم به معنای بریدگی امر دنیوی از امر قدسی از سوی دیگر، باعث گردیده است که محتوای مادیگرایانه ثابت و مشخصی بر آن تحمیل شود و عملاً مرادف با «سودپرستی مادی» تفسیر و تعبیر گردد. مادیگرایی، تفسیری خودبسنده از نظریه انتخاب عقلانی ارائه می‌دهد که در آن قدرت و منفعت، نه به عنوان اهداف میانه و وسط، بلکه تنها و تنها ترین هدف اصالت می‌یابد و این مسیر برای عقل‌گرایی، تفسیری جز سودپرستی نباشد بر جنازه حقوق انسان‌ها باقی نخواهد گذارد. از این رهگذر رفتارهای مبتنی بر بشردوستی، ایثار، فضیلت‌طلبی، عدالت‌خواهی، نیکوکاری، خیراندیشی در مسلخ قدرت و

1. Rational Choice

2. Homo Economocous

منفعت قربانی می‌گردد. این منطق علاوه بر آنکه راه هرگونه مشارکت انسانی در بحران‌های بین‌المللی را تنگ و ضیق می‌نماید بلکه باعث گردیده است که
اولاً؛ تمامی این رویکردها، دولت‌ها را موجوداتی اقتصادی و بازیگرانی خودپرست^۱ بدانند که با ملاک قرار دادن معادله سود - هزینه، رفتارهای خود را سنجش نموده و برای اهداف استراتژیک خود وارد تعامل می‌شوند. بدیهی است در این نگرش، هرگونه تخطی از منطق مذکور، نه تنها نوعی خیراندیشی و نیکوکاری تلقی نمی‌شود بلکه نوعی بی‌خردی غیر قابل تحسین تفسیر می‌شود.

ثانیاً؛ یکسان انگاشتن دولت با مولفه‌ها و عناصر مادی و مساوی دانستن هویت دولت‌ها با منفعت‌پرستی و اصرار بر تحلیل رفتار بر مبنای منطق فایده - هزینه مادی باعث می‌گردد که حتی رویکردهایی که ماهیت دولت را در تعامل رفتاری با دولت‌ها تعریف می‌کنند، محیط تعامل را محیطی مکانیکی فرض کرده و از ابعاد اجتماعی این محیط غفلت ورزند. بدین معنا که نظام بین‌الملل، صرفاً محیط تجمع بازیگران بوده و منطق روابط اجزاء، نشأت گرفته از ضرورت اجتناب‌ناپذیر حداقل تعامل برای کسب حداکثر سود می‌باشد. لیکن این محیط فاقد هر نوع هدفمندی مشترک بوده و شکل‌یابی هرگونه روابط هنجاری و ارزشی در آن بی‌معناست. در چنین باوری، روابط واحدها صرفاً بر اساس قلمرو منافع استراتژیک و قواعد مبتنی بر آن شکل می‌یابد و خالی از هرگونه ابتنائی بر نظم هنجاری خاص می‌باشد. در نتیجه مبنای کلیه روابط، همکاری‌ها و اتصالات اجتماعی بشری، محاسبات سودانگاران و منفعت‌طلبانه مادی است و بیرون از آن معنایی قابل تصور نیست. فراتر آنکه حتی مبنای اجتماعی دولت و فهم از سیاست نیز بر اساس نگاه مادی به روابط قدرت تفسیر می‌گردد (Wendt, 1999: 98).

نتیجه‌گیری یا ضرورت بازاندیشی

ابعاد مختلف مدیریت بحران‌های جهانی تحت‌الشعاع نظم جهانی قرار دارد. نظامی که بر پایه ساختار ناعادلانه نظام بین‌الملل مبتنی بر نقش قدرت‌های بزرگ، رژیم‌های تجارت

1. Egotist

جهانی مبتنی بر نظام سرمایه‌داری و منطق خردورزی گسسته از آسمان (سکولاریزاسیون) بنیان نهاده شده است.

ضرورت بازاندیشی و تأمل‌ورزی در ابعاد مختلف فاجعه جهانی ناشی از همه‌گیری ویروس کووید ۱۹ ما را با این سوال مواجه می‌سازد که چگونه این فاجعه جهانی می‌تواند از بی‌نظمی و واگرایی عبور نموده و موجب احیای همکاری بین‌المللی انسانی شود؟ آیا دنیای پسا کرونا فرصتی برای ایجاد جهانی عادلانه‌تر، مقاوم‌تر و پایدارتر و با اعتماد بیشتر در اختیار بشریت خواهد گذاشت یا مسیری خلاف این را طی خواهد کرد؟ آیا این بحران بشری می‌تواند تبدیل به فرصتی جدید شود و نقطه عطفی را در مناسبات انسانی بنیان نهد؟ با توجه به روندهای کنونی، چشم‌انداز احیای همکاری انسانی بین‌المللی تیره و مبهم است. نظم جهانی همکاری محور لازم است بر پایه توانایی‌ها و ظرفیت‌های همه کشورهای جهان و بر پایه فضیلت و عدالت احیا شود. تاریخ پرفراز و نشیب بشریت و مردان بزرگ الهی نشان می‌دهد که هرگونه احیا و تجدیدنظرطلبی برای ایجاد نظمی فراگیر و عادلانه به مؤلفه‌هایی همچون ایده‌های جدید، رهبری مسئولانه و توزیع منابع قدرت جهانی نیاز دارد. از این رو باید آشکارا و واضح تبیین شود که: مدل جدید و بهبود یافته همکاری و مشارکت بر مبنای برابری و عدالت کدام است؟ چگونه می‌توان عمل اخلاقی نسبت به همه انسان‌ها، بر مبنای معرفت هماهنگ با واقعیات عینی نظم جهانی مطلوب بنا نمود؟ کدام خرد می‌تواند این ارتباط مناسب را برقرار کند؟ منشأ نابخردی خرد مدرن چیست؟ سکولاریسم و جدایی سیاست بشری از آسمان قدسی چگونه بر این بحران‌ها دامن زده است؟ و در نهایت چگونه مدل پیشنهادی قادر است تنش میان قدرت‌های جاه‌طلب را کاهش داده و سعادت‌مندی و رفاه جهانی به همراه بیاورد؟ پاسخ به پرسش‌های مذکور هرچه باشد مانع از این دستاورد نیست که هرگونه نظم مطلوب در گرو تحقق چهار اصل اساسی است:

اول - ترجیح مصالح عام بشری بر منافع قومی، نژادی و سرزمینی: نظم مبتنی بر جهان بینی اومانیسم چرانتوانست در بحران پاندمی پاسخگوی کرامت همه انسان‌ها باشد؟ خودپرستی، نژادپرستی و نگاه ابزارری به انسان، جملگی محصولات اخلاق اومانیستی یا شوونیسم مدرنیته غربی است که موجب رواج ناسیونالیسم افراطی یا نوعی نژادپرستی مدرن در مدیریت درمان و توزیع امکانات گردید. در این نگاه، انسان به عنوان حیوان اقتصادی و موضوع سودآوری محوری می‌یابد و اخلاق الهی که به همه انسان‌ها به عنوان موجودات صاحب کرامت و آیه‌های خداوند در زمین نگاه می‌نماید، کنار گذاشته می‌شود.

هنگامی که سخن از نظم مطلوب بین‌المللی در مدیریت بحران‌های انسانی به میان می‌آید، منظور این است که بنیان نظم بین‌المللی می‌بایست در پیوند با امر قدسی و بر اساس نظام معنایی الهی شکل گیرد. نظامی که تمامی ابعاد وجودی کنشگر را درگیر با غایتی می‌سازد که می‌تواند حیات و هویت وجودی واحدها را از سطح غایات و خواسته‌های خودمحورانه مرتبط با غرائز، عادت‌ها و دلبستگی‌ها و عوامل محیطی رهایی بخشد. چنین نظم و نظامی وجود و کیستی انسان را درگیر با دو عنصر مهم زندگی جمعی یعنی «آگاه بودن» و «مسئول بودن» و در جستجوی معنایی در غیر "خود" برای "بودن" و زندگی کردن می‌نماید و معنابخش حیات آدمی در انتخابی فراتر از محوریت خود، اعم از خود فردی یا خود جمعی مانند قوم خود، نژاد خود یا ملت خود است. به عبارت دیگر او را از انحصار معطوف به خود بودن و سودپرستی رهایی بخشیده و معطوف به اهداف گستره عالم هستی می‌نماید. این سطح از معنا قادر است کنشگر را از پوسته خودمحوری ناسیونالیستی خارج ساخته و نقشی مسئولانه در ارتباط با دیگری، اعم از انسان‌های دیگر یا اهداف والاتر از منفعت خود را برای او تعریف نماید. انسان و به تبع آن جوامع انسانی به دلیل دارا بودن عقل، اراده و قدرت انتخابگری، نیازمند هدف وجودی می‌باشند که محرک رفتارها و تعاملات اجتماعی آنان است. اما این هدف وجودی گاه در لباس غایت و معنایی می‌باشد که معطوف به بقا و یا معطوف به کسب و حفظ هویت و کیستی خود است. اما گاهی در ارتباط با پذیرش آگاهانه مسئولیت نسبت به غیر خود شکل می‌یابد. همچنانکه در سطح تحلیل فرد انسانی و روانشناسانه، فقدان توانایی نسبت به معنا موجب

اختلال عاطفی می‌گردد (Frankl, 2018: 10). در واحدهای جمعی و سطح فعالیت‌های بشری هم عدم توانایی واحدها در یافتن هدف وجودی موجب اختلال در شکل‌گیری ارتباطات و تعاملات اجتماعی صحیح می‌گردد. در سطح تعامل واحدهای ملی و تعاملات فراملی نیز ناتوانی پیوند با هدف وجودی معطوف به غیر می‌تواند موجب شکل‌گیری وضعیت آنارشیک آن‌هم از نوع رقابت خصمانه در روابط بین‌الملل شود و وضعیت هابزی را ثبات دائمی بخشد. حل این معضل تنها به دست ادیان الهی و از طریق پیوند امر دنیوی با امر قدسی میسر می‌گردد.

به دلیل فوق و دلایل بسیار دیگر، لزوم تأمل و بازاندیشی در رابطه بین اخلاق و سیاست خارجی به شدت ضرورت می‌یابد. مدیریت انسانی بحران‌های بین‌المللی که فارغ از هرگونه تبعیض و بی‌عدالتی و بر پایه و زیست سالم بشری برای همگان است، لزوم ایجاد همبستگی میان انسان‌ها در پرتو امر الهی را می‌طلبد؛ نوعی همبستگی که صرفاً بر احساسات یا عمل‌گرایی صرف و سودگرایی بنا نشده است بلکه مبتنی بر همبستگی معرفتی است که بر اساس باور قلبی به بنا نهادن نظم جهانی هماهنگ با نظم هستی و خلقت ترسیم شده است. چنین نظامی عادلانه و فراگیر خواهد بود.

دوم- تحول در مفهوم سیاست: در چارچوب نگرش متعارف به سیاست بین‌الملل، مدیریت بحران‌های بشری مانند کووید ۱۹، از ابتدا در قلمرو حوزه سیاست دانی^۱ است که تحت تأثیر مسائل، موضوعات و منطق سیاست عالی^۲ قرار دارد. سیاست عالی نیز در قلمرو مسائل قدرت نظامی و استراتژی و در نتیجه مربوط به حوزه موضوعات مرتبط با قدرت‌های بزرگ است. اما پرسش این است که تقسیم‌بندی موضوعات سیاسی به سیاست عالی و دانی که خود منجر به توجه بیشتر به یکسری از امور و بی‌توجهی به امور دیگر می‌شود، ریشه در چه نوع تفکری دارد؟ بسیاری از اندیشمندان روابط بین‌الملل بر این باورند که مفروضات نظریه‌های موسوم به خردگرا و بی‌منزلی ارزش‌های اخلاقی در نظریه‌های جریان اصلی باعث بسیاری از نتایج دردسرساز از جمله در حوزه سیاستگذاری و

1. Low Politics

2. High Politics

تصمیم‌گیری در بحران‌های بشری شده است برداشت خودپسندانه^۱ و خودبسندانه^۲ این نظریه‌ها از خرد مدرن باعث می‌گردد تا تمامی مناسبات و روابط قدرت بر پایه منفعت و سود خودپرستانه، فهم، تبیین و تجویز شود و هیچ جایگاه و منزلتی برای ارزش‌های انسانی وجود نداشته باشد. از این‌رو گریزی از فهم جاه‌طلبانه از سیاست و قدرت باقی نخواهد ماند. همچنانکه سیاست مبتنی بر سود و منفعت جایی برای سیاست مبتنی بر عدالت و مهرورزی برجای نخواهد گذاشت. در جهانی که مرزبندی‌های ناسیونالیستی به نام دولت‌های سرزمینی و سیاست‌های ناسیونالیستی به نام منافع ملی، بنیان کنشگری را شکل می‌دهد، از طرف دیگر قانون عادلانه برتر و یا حاکمیت عادلانه‌ای وجود ندارند و فضای آنارشی بر آن حاکم است. نظامی که شکل می‌یابد بر اساس قدرت و میزان توانمندی واحدها، آنهم بیشتر بر اساس توانمندی نظامی تسلیحاتی است. در چنین فضایی جامعه جهانی به معنای جایگاه ویژه چند قدرت بزرگ و ملاحظه منافع آنان در ساختار و فرایندهای نظام بین‌الملل خواهد بود. واقعیات این فضا و شرایط در بحران‌های بشری حاکی از آن است که:

- اول، حوزه تصمیمات و سیاستگذاری درمانی و همچنین توزیع امکانات آن در حد منافع قدرت‌های بزرگ تقلیل می‌یابد؛
- دوم، تلاش‌های آزمایشگاهی تحت تاثیر نابرابری‌ها و سوء استفاده قدرت‌های بزرگ از مردم کشورهای جنوب قرار می‌گیرد؛
- سوم، تحریم دارو و درمان به عنوان ابزاری در دست قدرت‌های بزرگ علیه دولت‌ها و ملت‌های چالشگر نظام بین‌الملل به کار می‌رود و نمایانگر آن است که حوزه درمان نیز مستعد است تا تحت تاثیر رقابت‌های سیاسی و معادلات قدرت قرار گیرد؛
- چهارم، این حوزه استعداد آن را دارد که به عنوان ابزاری در دست دولت‌های مستبد، خودکامه و دست‌نشانده در جهت کنترل مردم قرار گیرد و به بهانه سیاست‌های مهار کننده و کنترل کننده بیماری در جهت سرکوب ملت‌ها به کار رود.

1. Egotistical

2. Secular

در نتیجه در چنین نظامی، رویکرد اصلی در سیاست‌ها و مدیریت بحران، برپایه حل بحران نخواهد بود بلکه مبتنی بر استفاده از بحران برای تأمین منافع قدرت‌های بزرگ است. انواع سیاست‌های اتخاذ شده در موقعیت‌های پاندمیک توسط قدرت‌های بزرگ و دولت‌هایی گرفته می‌شود که یا تأمین‌کننده منافع آنان هستند و یا در جبر ساختاری گریزی از تأمین منافع آنان ندارند. چگونگی مدیریت پاندمی کرونا و پیامدهای آن نشان داد که دیگر الگوی نظم و ستفالیایی دولت‌محور و نظم لیبرالی سودمحور نمی‌تواند پاسخگوی نیازها و دلمشغولی‌های بشریت در بحران‌های عام بشری بلکه در برقراری عدالت انسانی باشد و نظم جهانی باید بسوی الگوهایی که از مسئولیت‌پذیری بشری بیشتری برخوردارند، تغییر جهت دهد. نیل به این وضعیت علاوه بر دولت‌ها و رهبران مسئولیت‌پذیر اجتماع، نیازمند الگوهای سیاسی و مدیریتی است که بتواند از خودپرستی رها شده و به فضیلت رعایت حقوق دیگران دست یابند.

سوم- تحول در مفهوم امنیت: پاندمی کووید ۱۹ از سوی نهادهای بین‌المللی به عنوان تهدید علیه بشریت اعلام گردید و نشان داد که سلسله‌مراتب تهدیدهای امنیتی جهانی به سرعت در حال تغییر است. از این رو لازم است تحول اساسی در اولویت‌های امنیت ملی و جهانی پدید آید. امروز دیگر نمی‌تواند امنیت ملی تنها از طریق تهدیدهای نظامی یک کشور تعریف شود. همچنانکه اسباب تهدیدزدایی، دیگر سلاح‌های هسته‌ای و سایر سلاح‌های مدرن نیست؛ بلکه بحران‌های زیست‌محیطی، بیماری‌های فراگیر، تروریسم، تروریسم‌سازی دولتی، خشونت‌های قومی و نژادی، مهاجرت و نوع برخورد‌های دولت‌ها با آن، جنایات سازمان یافته، فقر و توسعه نیافتگی کشورهای جنوب از جمله تهدیداتی است که نگرش جدید به امنیت و تهدید را می‌طلبد.

هر چند تمامی مشکلات فوق اندیشمندان جهان را به این باور رسانده است که باید چارچوب جامع‌تری از درک امنیت بشری و سلامت انسانی به عنوان مرجع اخلاقی و تحلیلی فراهم آورد. اما این پرسش را نیز پیش‌روی قرار داده است که خرد حاکم بر مفهوم‌سازی بحران‌های این‌چنینی به عنوان چالش‌های امنیتی چیست؟ و اساساً مرجع امنیت کدام است؟ آیا همانگونه که نظریات رایج خردگرا مطرح می‌کنند دولت‌ها مرجع امنیت

هستند؟ یا نژادها، قومیت‌ها، مناطق و تمدن‌های خاص، کشورهای پیشرفته یا شمال؟ یا جان تمامی انسان‌ها؟ آنچه قابل درک می‌باشد این واقعیت است که در بحران‌های بشری مانند پاندمی، شکل‌گیری رژیم‌های درمانی که بر اساس هنجارهای اخلاقی و مظاهر آن پایه‌گذاری شده باشد امری ضروری است و حوزه درمان و همکاری‌های آن را نمی‌توان به منافع دولت‌ها و قدرت‌های بزرگ فروکاست. از این‌رو هرگونه رژیم درمانی نیازمند توجه به چند بنیان است:

* جان همه انسان‌ها محترم است و نباید دستمایه تست‌های آزمایشگاهی قدرت‌های بزرگ بر روی مردم کشورهای جنوب شود. به سخن دیگر نباید فرایند درمان یک عده تبدیل به تهدید امنیتی برای جان دیگران شود؛

* جان انسان‌ها نباید محلی برای اعمال قدرت‌های بزرگ به عنوان ابزار تحریم برای مهار دولت‌ها و مردمان شود و نباید بیماری‌های فراگیر بستری برای تهدید ملت‌ها توسط قدرت‌های بزرگ گردد؛

* سیاست‌های درمانی که برای نجات جان بشریت می‌باشد دارای بنیانی مقدس است و نباید دست‌مایه سودجویی قدرت‌های اقتصادی شود و امنیت اقتصادی بشری را به مخاطره اندازد.

* سیاست‌های درمانی نباید محلی برای سوء استفاده دولت‌های خودکامه گردد و ارزش‌های عام بشری مانند آزادی، حقوق بشر و امنیت اجتماعی را تهدید نماید.

* سیاست‌های درمانی نباید ابزاری برای تلاش‌های هژمونیک قدرت‌های بزرگ یا سیاست‌های سلطه‌گرانه اقتصاد سرمایه‌داری قرار گیرد و از آن به عنوان تهدیدی علیه حق تعیین سرنوشت بشری در انتخاب الگوی زیست در ابعاد مختلف استفاده شود.

چهارم- تحول در جایگاه همکاری و مشارکت بین‌المللی: هرگونه تلاش برای ترمیم نظام بین‌الملل مستلزم اتخاذ راهبردی مناسب در جهت تقویت همکاری‌های بین‌المللی است.

نکته مهم آن است که در نگرش خودپرستانه خرد مدرن، حتی همکاری‌های نئولیبرالیستی در خوشبینانه‌ترین وضعیت می‌تواند تعداد گزینه‌های سودجویانه حوزه

سیاست‌گذاری و اقدام دولت‌ها و قدرت‌های بزرگ را افزایش دهد اما مجال چندانی برای گزینه‌های بشری غیرسودجویانه مبتنی بر عدالت باقی نمی‌گذارد. همچنانکه در خرد رئالیسم، بازی سیاست بین‌الملل، بازی مبتنی بر سود نسبی و بازی برد - باخت است که در آن هرگونه همکاری و مشارکت امری غیر عقلانی است زیرا موجب تقویت رقیب می‌گردد.

از رهگذر فوق، چاره‌اندیشی در مدیریت بحران‌های پاندمی، نیازمند بازاندیشی در نقش سازمان بهداشت جهانی، بلکه در منطق خردگرایانه رژیم‌های حقوقی درمانی است. در این راستا اولین اصل، اعتمادبخشی به جامعه جهانی نسبت به نقش بشردوستانه سازمان‌های جهانی در طرح‌های فراملی درمانی و نقش مستقل آنان است. همچنین تا چه میزان سازمان‌های بین‌المللی ابزار دست قدرت‌های بزرگ در تحمیل پژوهش‌های آزمایشگاهی قدرت‌های بزرگ بر کشورهای جنوب می‌باشند؟ تا چه اندازه سازمان‌های بین‌المللی در سرقت دستاوردهای علمی کشورهای جنوب به نفع دولتهای شمال نقش دارند؟

تمام چهار اصل فوق ایجاب می‌کند که به شکل‌گیری رژیم‌های درمانی انسانی، انسانی شدن تجارت جهانی و عادلانه شدن سیاست بین‌الملل بیندیشیم و این امر در گرو اتصال سیاست به امر قدسی و سکولارزدایی از عرصه تصمیمات جهانی و شکل‌گیری نظم نوین جهانی است. امروز زمان آن است که از نقد سیاست‌های لیبرالی آمریکا در مدیریت سیاست بین‌الملل فراتر رفته و به نقد بنیان نظم لیبرالی آمریکامحور که بر بازتولید ستم و تبعیض بنا نهاده شده است، پردازیم و این پرسش را کاوش نمائیم که راه‌حل‌های یکتاپرستانه و توحیدی در برابر بحران‌های عالم طبیعت کدام است؟ چگونه نظم بین‌المللی توحیدی با مسئولیت بشری انسان به‌عنوان خلیفه الهی می‌تواند راه‌حلی بر این چالش‌ها باشد؟ انسان به‌عنوان موجودی که مورد ستایش خداوند قرار گرفته است در برابر این نوع از آیات الهی چگونه ظاهر می‌شود، تدبیر می‌کند و عمل می‌نماید؟ انسان موجودی است که از دو موهبت الهی برخوردار است: نخست عقل و خرد که فرصت اندیشیدن، تأمل کردن، راهیابی و هدایت را برای او فراهم ساخته است. دوم، عنصر اراده و حرکت که

توان اقدام و عمل، تدارک و تصحیح خطا و اشتباه گذشته را برای او ایجاد نموده است. بلایا و مصائب فراگیر از یک سو آیاتی الهی برای تأمل انسان‌هاست که فرصت بازاندیشیدن را برای او فراهم می‌سازد. از سوی دیگر نقاط آزمون و سنجش او در همیاری، هم‌نوعی، تدارک و مشارکت است. هر چند در نظر انسان مؤمن تمامی پدیده‌ها و وجودات از این نقش ارزنده برخوردارند اما مصائب و بلایا همچون زنگ خطری هشدار دهنده عمل می‌کنند که جوامع انسانی را به تأمل، تصحیح و بازاندیشی ترغیب می‌نمایند. از این منظر بلایای فراگیر فرصتی ویژه برای احیای فهم الهی از نظم جهانی را در اختیار انسان قرار می‌دهد. فرصتی تا دیدگاه رایج درباره نظم جهانی موجود که بر محوریت جاه‌طلبی‌های قدرت‌های بزرگ بنا شده است را از نو بازبینی نمایند. نگرش فرسوده‌ای که نجات زمین را در قطع امید کردن از آسمان و دل بستن به توازن قدرت یا همکاری و مشارکت قدرت‌های مادی گریزان از امر قدسی می‌داند.

تعارض منافع
تعارض منافع ندارم.

ORCID

Mojtaba Abdkhodaei

<http://orcid.org/0000-0000-0000-0000>

References

- Albertsen, A, (2024), "COVID-19 and the Vaccine Tax: An Egalitarian, Market-based Approach to the Global Vaccine Inequality", *Journal of Medical Ethics*, jme-110109. <https://doi.org/10.1136/jme-2024-110109>.
- Allen, J. D et al., (2022), "Medical Mistrust, Discrimination, and COVID-19 Vaccine Behaviors among a National Sample U.S. Adult. SSM - Population Health, 20, 101278. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2022.101278>.
- Allen, J. R & Others, (2020), "How the World Will Look After the Coronavirus Pandemic: The Pandemic Will Change the World Forever, We Asked 12 Leading Global Thinkers for Their Predictions", *Foreign Policy Analysis*, <https://foreignpolicy.com/2020/03/20/world-order-after-coronavirus-pandemic>.

- Altinay, M et al., (2024), “The Microeconomic Consequences of the COVID-19 Pandemic”, *Africa Review*, Vol. 16, No. 1, 1–13. [https:// doi. org/10.1163/09744061-bja10121](https://doi.org/10.1163/09744061-bja10121).
- Asther, M, (2022), “Governance, Nationalism, or Diplomacy for Global COVID-19 Outbreak Response”, *Pakistan Social Sciences Review*, Vol. 6, No. 1, 01–12. [https:// doi. org/10.35484/pssr.2022\(6-i\)01](https://doi.org/10.35484/pssr.2022(6-i)01).
- Aziz, A, (2020), “A New Calculation of Global Leadership: Post Corona World Order”, *Global Political Review*, V(I), [https:// doi. org/ 10. 31703/GPR.2020 \(V-I\).13](https://doi.org/10.31703/GPR.2020(V-I).13).
- Banerjee, S, (2020), “Will the Security Architecture of the Western Pacific Change post-COVID 19?”, *Maritime Affairs Journal of the National Maritime Foundation of India*, Vol. 16, No. 1, [https:// doi. org/ 10. 1080/09733159.2020.1776011](https://doi.org/10.1080/09733159.2020.1776011).
- Barnett, M & Duvall, R, (2005), “Power in International Politics”, *International Organization*, Vol. 59, No. 01, [https:// doi. org/ 10.1017/ s0020818305050010](https://doi.org/10.1017/s0020818305050010).
- Booth, K & Smith, S, (1995), *International Relations Theory Today*, Pennsylvania State University Press.
- Burchill, S., et al., (2013), *Theories of International Relations*, Palgrave Macmillan.
- Carp, Theodor-Nicolae, (2024), “Why It Remains Statistically Probable That SARS-CoV-2 Was Isolated and Then Accidentally Lab-Leaked before the First COVID-19 Outbreak. doi: 10. 20944/ preprints 202406.1184.v1.
- Chen, P. B, (2022), “Investigating the WHO’s Lack of Insulation from International Power Politics”, In: Chinese (Taiwan) Yearbook of *International Law and Affairs*, Volume 39, 2021 Brill (pp. 314–336). https://doi.org/10.1163/9789004532069_009.
- Fikri, Fahmi, Fahruqi, (2024), “A Contemporary View of Disrespecting the International Health Regulations During the COVID-19 Pandemic and Why”, doi: 10.22146/seajalgov.v1i1.9924.
- Frankl, V. E, (2018), *Man’s Search for Ultimate Meaning; An Introduction to Logotherapy*, Hachette UK.
- Gibson, G & Holland, S, (2016, August 12), Trump Calls Obama, Clinton Islamic State “co-founders”, Draws Rebuke by. [reuters.com. https:// www. reuters. com/ article/ idUSKCN10M1C9](https://www.reuters.com/article/idUSKCN10M1C9).

- Hensher, M & Dona, S. W. A, (2022), “COVID -19 Vaccines, Boosters and Mandates: Building a Mission Economy, Not a Rentier Paradise”, *The Medical Journal of Australia*, Vol. 216, No. 11, [https:// doi. org/ 10.5694/mja2.51500](https://doi.org/10.5694/mja2.51500).
- Hernandez-Vega, M, (2024), “The Macroeconomic Impact of COVID-19 in EMEs”, Working Papers N° 2024-07, [https:// doi. org/ 10.36095/banxico/di.2024.07](https://doi.org/10.36095/banxico/di.2024.07).
- Huang, D, (2024), “World Pandemic Control in International Law: Through a Transboundary Harm Perspective”, *Netherlands International Law Review*, No. 70, 359–382 (2023) <https://doi.org/10.1007/s40802-024-00245-9>
- Jones, L & Hameiri, S, (2022), “Explaining the Failure of Global Health Governance During COVID-19”, *International Affairs*, Vol. 98, No. 6, 2057–2076. [https:// doi. org/ 10. 1093/ ia/ iia231](https://doi.org/10.1093/ia/iia231).
- Karimi, A & Turkamani, H. S, (2021), “U.S.-Imposed Economic Sanctions on Iran in the COVID-19 Crisis from the Human Rights Perspective”, *International Journal of Health Services*, Vol. 51, No. 4, 570–572. <https://doi.org/10.1177/00207314211024912>.
- Kaye, D, (2020), “Covid 19 Impacts on Strategic Dynamics in the Middle East”, Rand Institute. [https:// www. rand. org/ pubs/ commentary/ 2020/03/covid-19-impacts-on-strategic-dynamics-in-the-middle.html](https://www.rand.org/pubs/commentary/2020/03/covid-19-impacts-on-strategic-dynamics-in-the-middle.html).
- Kelly, M., Jakupiec, V & De Percy, M, (2022), “COVID-19 Crisis and the World (re-)Order”, In Routledge eBooks (pp. 322–336). [https:// doi. org/ 10.4324/9781003273844-18](https://doi.org/10.4324/9781003273844-18).
- Kissinger, H, (2015), *World Order: Reflections on the Character of Nations and the Course of History*, Philippines: Penguin Books.
- Kowalski, T, (2024), “Macroeconomic Implications of the COVID-19 Revisited”, In Is There any “New Normal?”, *Economics of the Turmoil* (pp. 39–63), Poznań University of Economics and Business Press, <https://doi.org/10.18559/978-83-8211-217-7/2>.
- Kwok, H, (2020), “Beyond the Anti-racist Reason: A Postcolonial Perspective on Pandemic Politics”, *Health Sociology Review*, Vol. 29, No. 2, 122–130. [https:// doi. org/ 10. 1080/ 14461242.2020.1785320](https://doi.org/10.1080/14461242.2020.1785320)
- Legge, D. G, (2020), “COVID-19 Response Exposes Deep Flaws in Global Health Governance”, *Global Social Policy*, Vol. 20, No. 3, 383–387. [https:// doi. org/ 10.1177/1468018120966659](https://doi.org/10.1177/1468018120966659).
- Levenson, E, (2020), “Why Black Americans Are at Higher Risk for Coronavirus”, CNN, [https:// www. cnn. com/2020/04/07/us/coronavirus-black-americans-race/index.html](https://www.cnn.com/2020/04/07/us/coronavirus-black-americans-race/index.html).

- Li, Z et al., (2021), “COVID-19 is a Natural Infectious Disease”, *Journal of Biosafety and Biosecurity*, Vol. 4, No. 1, [https:// doi. org/ 10.1016/ j.jobbb.2021.11.001](https://doi.org/10.1016/j.jobbb.2021.11.001).
- McKinsey & Company, (2020), “The Coronavirus Effect on Global Economic Sentiment”, Available at: <https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance>.
- Melody, O., Mashavakure, H & Adesewa, M, (2022), “An Evaluation of Local Pharmaceutical Manufacturing in Zimbabwe: How Prepared is Zimbabwe to Produce COVID-19 Vaccines?”, *Innovations in Pharmacy*, Vol. 13, No. 1, <https://doi.org/10.24926/iip.v13i1.4656>.
- Mohamadhossen, A & Parola, G, (2022), “Flaws of Global Health Governance as Illustrated by the COVID-19 Vaccine Distribution”, *Revista Culturas Jurídicas*, Vol. 9, No. 23, [https:// doi. org/ 10.22409/ rcj.v9i23.54728](https://doi.org/10.22409/rcj.v9i23.54728)
- Moran, M, (2020, October 28), “COVID-19 Lockdowns Fail to Stop Cargo Thefts: UK Tops List of Major HGV Cargo Robberies”, *Says TAPA*, [https:// www. transportextra. com/ publications/ parking- review/ news/ 67093/covid-19-lockdowns-fail-to-stop-cargo-thefts/](https://www.transportextra.com/publications/parking-review/news/67093/covid-19-lockdowns-fail-to-stop-cargo-thefts/) see also: COVID Lockdowns Failed to Arrest Soaring Numbers of Cargo Thefts, (2023), November 18), [https:// aircargoeye.com/covid-lockdowns-failed-arrest-soaring-cargo-thefts-2](https://aircargoeye.com/covid-lockdowns-failed-arrest-soaring-cargo-thefts-2).
- Morgenthau, H. J & Thompson, K. W, (2005), *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, China: Peking University Press.
- Mostafanezhad, M, (2020), “Covid-19 is an Unnatural Disaster: Hope in Revelatory Moments of Crisis”, *Tourism Geographies*, Vol. 22, No. 3, 639–645. [https:// doi. org/ 10.1080/ 14616688. 2020.1763446](https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1763446).
- Okereke, M., Mashavakure, H. M & Abdulwasii, M. A, (2022), “An Evaluation of Local Pharmaceutical Manufacturing in Zimbabwe: How Prepared is Zimbabwe to Produce COVID-19 Vaccines?”, *Innovations in Pharmacy*, Vol. 13, No. 1, 10. [https:// doi. org/ 10.24926/ iip.v13i1.4656](https://doi.org/10.24926/iip.v13i1.4656).
- Paquin, S & Plouffe-Malette, K, (2023), “The WTO and the COVid-19 “Vaccine Apartheid”: Big Pharma and the Minefield of Patents”, *Politics and Governance*, Vol. 11, No. 1, <https://doi.org/10.17645/pag.v11i1.6177>.
- Patomäki, H, (2007), *The Political Economy of Global Security: War, Future Crises and Changes in Global Governance* (1st ed.), New York: Routledge, Pavel, Carmen E. Routledge. [https:// doi. org/ 10. 4324/ 9780203937464](https://doi.org/10.4324/9780203937464).
- Peña, J. M et al., (2023), “Social and Structural Determinants of COVID-19 Vaccine Uptake among Racial and Ethnic Groups”, *Journal of Behavioral Medicine*, Vol. 46, No. 1–2, [https:// doi.org/10.1007/s10865-023-00393-y](https://doi.org/10.1007/s10865-023-00393-y).
- Ratna, S., et al., (2023), Challenges of Conducting an International Observational Study to Assess Immunogenicity of Multiple COVID-19

- Vaccines”, *Plos Global Public Health*, [https:// doi. org/ 10.1371/ journal.pgph.0001918](https://doi.org/10.1371/journal.pgph.0001918).
- Saad-Filho, A, (2020), “From COVID-19 to the End of Neoliberalism”, *Critical Sociology*, Vol. 46, No. 4–5, [https:// doi. org/ 10.1177/ 0896920520929966](https://doi.org/10.1177/0896920520929966). [https:// journals. sagepub. com/ doi/ full/ 10.1177/ 0896920520929966](https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0896920520929966).
 - Sanchez, G. R et al., (2021), “Discrimination in the Healthcare System is Leading to Vaccination Hesitancy”, *Brookings*, [https:// www. brookings. edu/ articles/ discrimination- in- the- healthcare- system- is- leading-to- vaccination-hesitancy](https://www.brookings.edu/articles/discrimination-in-the-healthcare-system-is-leading-to-vaccination-hesitancy).
 - Sardana, R et al., (2023), “Challenges of Conducting an International Observational Study to Assess Immunogenicity of Multiple COVID-19 Vaccines”, *Plos Global Public Health*, Vol. 3, No. 6, e0001918. <https://doi.org/10.1371/journal.pgph.0001918>.
 - Satyarthi, A, (2024), “Neo-colonialism and the Right to Health: The COVID-19 Pandemic and Access to Vaccines by the Global South”, Available at *SSRN Electronic Journal*, [https:// doi. org/ 10.2139/ ssrn.4663114](https://doi.org/10.2139/ssrn.4663114).
 - Satyarthi, A, (n.d.), “Neo-colonialism and the Right to Health: The Covid-19 Pandemic and Access to Vaccines by the Global South”, *Social Science Research Network*, <https://doi.org/10.2139/ssrn.4663114>.
 - Smith, R., El-Anis, I & Farrands, C, (2017), *International Political Economy in the 21st Century: Contemporary Issues and Analyses* (2nd ed.), Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315750637>.
 - Sohail, F & Sohail, M. U, (2022), “Global Discrimination of COVID-19 Vaccine”, *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, Vol. 18, No. 1, [https:// doi. org/ 10.1080/ 21645515. 2022.2028515](https://doi.org/10.1080/21645515.2022.2028515).
 - Staff, A. J, (2022b, February 27), “Double Standards’: Western Coverage of Ukraine War Criticised”, *Al Jazeera*, [https:// www. aljazeera. com/ news/ 2022/2/27/ western- media- coverage- ukraine- russia-invasion-criticism](https://www.aljazeera.com/news/2022/2/27/western-media-coverage-ukraine-russia-invasion-criticism).
 - Sun, M et al., (2024), “The Impact of COVID-19 Pandemic on the World’s Major Economies: Based on a Multi-country and Multi-sector CGE Model”, *Frontiers in Public Health*, 12. [https:// doi. org/ 10.3389/ fpubh.2024.1338677](https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1338677).
 - Waltz, K. N, (1979), *Theory of International Politics*, United Kingdom: McGraw-Hill.
 - Wendt, A, (1999), *Social Theory of International Politics*, United States: Cambridge University Press.

Website

- worldometers.info: <https://www.worldometers.info/coronavirus>.
- Looking Back at a Year that Changed the World: WHO's Response to COVID-19, (2021), WHO/WHE/2021.01, <https://www.who.int/publications/m/item/looking-back-at-a-year-that-changed-the-world-who-s-response-to-covid-19>.
- "Iran Says US Sanctions Hinder Access to COVID-19 Vaccines | AP News, (2020, December 9). AP News, <https://apnews.com/article/donald-trump-business-global-trade-hassan-rouhani-iran-ad3bb647cf7f9d3fb1a6cc396957bde>.
- International Labour Organization, (2020), "The Effects of COVID-19 on Trade and Global Supply Chains", Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-dgreports/-inst/documents/publication/wcms_746917.pdf.
- Eastern Europe Embraces Ukraine Refugees as Workforce, (2023), "Eastern Europe Embraces Ukraine Refugees as Workforce", <https://www.france24.com/en/live-news/20220312-eastern-europe-embraces-ukraine-refugees-as-workforce>.
- (2020, April 14), "Trump Announces Cutoff of New Funding for the World Health Organization over Pandemic Response", *Washingtonpost*. https://www.washingtonpost.com/politics/trump-announces-cutoff-of-new-funding-for-the-world-health-organization-over-pandemic-response/2020/04/14/f1df101e-7e9f-11ea-a3ee-13e1ae0a3571_story.html.
- "Coronavirus: "Do Not Politicise this Virus" - WHO Head", (2023), [Video]. BBC News. <https://www.bbc.com/news/av/world-52221237>.
- "WHO Chief Blames Racism for Greater Focus on Ukraine than Ethiopia", (2022), *The Guardian*, https://www.theguardian.com/world/2022/apr/13/who-chief-tedros-ukraine-ethiopia-tigray?CMP=share_btn_url.

استناد به این مقاله: عبدخدائی، مجتبی، (۱۴۰۵)، «پاندمی کووید ۱۹، خرد مدرن و بازنگری در نظم جهانی»، پژوهش‌های راهبردی سیاست، دوره ۲۸، شماره ۵۶، ۲۸۳-۳۲۱.

Doi: 10.22054/QPSS.2025.84120.3566

Quarterly of Political Strategic Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License